

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון קכ"ז

שודר בערוץ "קול ברמה" במסגרת התכנית "בית ההוראה" - שאלות שנשאל הרב בבית ההוראה

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות סחיטה ומלאכת דש

סחיטת תפוזים על סלט. ברכת סלט פירות. סחיטת פירות על גבי סוכר. סחיטת לחם מהמרק הבלוע בו. מציצת תפוז בשבת וברכתו. משקים היוצאים מעצמם. סחיטת שמן ממאכלים מטוגנים. אכילת אשכולית בכפית. נתינת צמר גפן ספוג באלכוהול על גבי עור. מגבונים לחים בשבת. ניקוי אסלה במברשת המיועדת לכך. הילולת מרן בעל ה"איש מצליח".

סחיטת תפוזים על סלט פירות

א. שאלה: מי שמכין סלט פירות, חותך תפוחים, אגסים, בננות, תות שדה ועוד פירות. ורוצה שבסלט הזה יהיה קצת מיץ, ובמקום לערב בתוכו מים עם סוכר כדרך העולם, סוחט עליו תפוזים, האם מותר לעשות כן בשבת?

תשובת הרב: מן התורה אסור לסחוט בשבת זיתים וענבים בלבד, וחכמים אסרו לסחוט גם את כל הפירות שאנשים רגילים לסוחטם, גזירה משום זיתים וענבים (שבת קמג: ש"ע סי' ש"כ ס"א). אבל מרן כותב (סי' ש"כ ס"ד) שכל האיסור הוא דוקא אם אדם סוחט לתוך כלי ריק, אבל אם הוא סוחט לתוך אוכל - מותר אפילו לסחוט זיתים וענבים. והטעם לכך הוא מפני שאיסור מפרק (שסחיטה היא תולדה שלו) שייך דוקא אם על ידי המעשה הופרדו שני דברים שונים שהיו מחוברים קודם לכן יחד. לדוגמא, כשאדם סוחט פרי, הוא למעשה מוציא משקה מתוך אוכל, וכיון שהוא מפריד שני מינים שונים אסור לו לעשות כן בשבת. אבל כשאדם סוחט לתוך

אוכל, אין המשקה שיוצא חשוב כמשקה אלא כאוכל, ואם כן אין כאן שני מינים שונים, ואין בזה משום מפרק ולכן מותר לעשות כן לכתחילה בשבת. כל זה הוא דוקא אם האדם סוחט את הפרי ישירות לתוך האוכל, שאז אין על המיץ שם משקה ואין בזה מפרק. אבל אסור לסחוט את הפרי לתוך צלוחית ריקה ולאחר מכן לשפוך את המיץ לתוך הסלט, מפני שברגע שהמיץ נסחט לכלי ריק הוא נחשב למשקה ואסור משום מפרק, ולא מועיל מה שלאחר מכן שופכו לתוך האוכל (משנ"ב ס"ק י"ח).

לסיכום: על מנת לסחוט תפוז לסלט, יש לסחוטו ישירות לתוך הסלט, ובכך אין איסור משום מפרק כיון שיש עליו שם אוכל גם לאחר שנפרד מהפרי. אבל אסור לסחוט לתוך צלוחית ריקנית ואפילו אם בכונתו לשפכו אחר כך לתוך האוכל, כיון שיש בזה איסור מפרק.

ברכת הסלט הנ"ל

ב. שאלה: בסלט שהזכרנו בשאלה הקודמת, מה מברכים על סלט כזה שעשוי מכמה מיני פירות שברכתם שונה?

תשובת הרב: כלל ידוע בהלכות ברכות (סי' רי"ב ס"א) שכאשר שני מינים מעורבים יחד, מברך על העיקר ופותר את הטפל. בסלט הזה יש גם תפוחים ואגסים שברכתם בורא פרי העץ, וגם בננות ותות שדה שברכתם בורא פרי האדמה, וצריך לבדוק ממה מורכב רוב הסלט, אם רובו מורכב ממינים שברכתם בורא פרי העץ, ברכת הסלט היא בורא פרי העץ, אבל אם רובו מורכב ממינים שברכתם בורא פרי האדמה, ברכתו היא בורא פרי האדמה. כך כותב הרב משנה ברורה (סי' רי"ב סק"א, ועל פי דברי מרן בסימן ר"ח ס"ז).

אבל דעת הרב חיי אדם (כלל נא סי"ג וכלל נד ס"ה) ועוד אחרונים סוברים שכיון שכל חתיכה מהסלט ניכרת בפני עצמה צריך לברך על כל אחד בנפרד. וגם כתב בס' ברכת ה' (ח"ג פ"י סל"ט) שמצוי בדרך כלל בסלטים כאלה, שגם אם רוב הסלט בכללותו הוא מפירות העץ, הרבה פעמים הרוב שעולה בכפית הוא מפירות האדמה, ואם יברך בורא פרי העץ נמצא שאינו מברך על הברכה הראויה לאותה כפית. (וע"ע בס' הלכה ברורה סי' רי"ב ס"ח).

ולכן הלכה למעשה, קודם אכילתו יקח דבר שברכתו בורא פרי העץ ויברך עליו, ולאחר מכן יקח דבר שברכתו בורא פרי האדמה ויברך עליו, וכך הוא יוצא מכל ספק ויוכל לאכול את הסלט לשובע נפשו.

סחיטת פירות על גבי סוכר

ג. שאלה: האם מותר לסחוט אשכוליות או לימונים על סוכר בשבת?

תשובת הרב: בנידון הזה אין להתיר מהטעם שאמרנו בשאלה הקודמת שמשקה הבא לתוך האוכל חשוב

כאוכל, כיון שהיתר זה הוא דוקא באופן שמרן כותב שם: "מותר לסחוט אשכול של ענבים תוך הקדירה כדי לתקן האוכל". כלומר, כל ההיתר הוא דוקא במקום שהמשקה הבא לתוך האוכל נועד לתקן ולהטעים את האוכל, ולכן בשאלה הקודמת התרנו לסחוט את התפוזים לתוך הפירות כיון שהוא בא לתת טעם מתוק ותחושת רטיבות בסלט. אבל בנידון שלנו, מיץ האשכוליות לא בא להטעים את הסוכר, אלא להיפך, הסוכר בא להטעים את המיץ שיהיה מתוק, ולכן אין להתיר בזה. (פתח הדבר סי' ש"ב סק"ב, חזו"א סי' נו אות ז'. וע"ע בחזו"ע שבת ח"ד עמ' קלז).

כל זה הוא לגבי אשכוליות וכדומה, אבל בלימונים הדין יותר קל. ונקדים ונאמר שבלימונים יש דיון נרחב בפוסקים האם מותר לסחוט בשבת לכלי ריק או שאסור. מרן בשולחן ערוך (סימן ש"כ ס"ו) כותב להתיר. ובבית יוסף מרן כתב שני טעמים: טעם אחד, כיון שלא שותים את הלימון ללא תערובת משקה אחר. וכיון שכל טעם האיסור בסחיטת פירות הוא מפני שמוציא משקה מאוכל, אם כן כדי לאסור צריך להיות על המיץ שם משקה, אבל על מיץ הלימונים אין שם משקה, כיון שאינו ראוי לשתיה כמות שהוא עד שיערב אותו עם מים וכדומה, ולכן אין בסחיטת הלימון איסור משום מפרק. ומרן שם הוסיף עוד טעם, שכיון שהרגילות לסחוט את הלימונים היא רק על גבי משקה, אין לאסור בזה, כיון שהמיץ היוצא נחשב לאוכל.

ונפקא מינה בין הטעמים, מה הדין במקום שרגילים לסחוט את הלימונים לתוך כלי ריק? לפי הטעם הראשון יהיה מותר, שהרי אין לך אדם ששותה את המיץ בפני עצמו ואינו נחשב למשקה. אבל לפי הטעם השני יהיה אסור, כיון שכל ההיתר הוא דוקא אם הרגילות לסחוט לתוך מים וכדומה, אבל במקום שהרגילות לסחוט לתוך כלי ריק, אסור.

בזמננו הרגילות היא לסחוט את הלימונים גם לתוך כלי ריק, ולדעת כמה אחרונים ההלכה כהטעם הראשון בבית יוסף ולכן יש להקל, ולדעת כמה אחרונים צריך לחשוש גם לטעם השני בבית יוסף, ולכן יש לאסור את סחיטת לימון בשבת.

כל זה הוא דוקא לענין סחיטת הלימון לתוך כלי ריק. אבל אם אדם סוחט לימון לתוך כלי עם סוכר, כתבו הרדב"ז (ח"א סי' י') ועוד הרבה אחרונים שיש להתיר לסחוט את הלימון לתוכו, כיון שבכך המשקה נכנס מיד לתוך האוכל וזה כמו שמרן התיר לסחוט אשכול של ענבים לתוך התבשיל. ונתנו בזה סימן: **סל"ם** – סוכר, לימון, מים. דהיינו, קודם לשים את הסוכר, לאחר מכן לסחוט את הלימון ועליו להוסיף את המים.

אבל הרב פתח הדביר (סי' ש"כ סק"ב) העיר על ההיתר הזה של האחרונים, שהרי לפי מה שאמרנו בדיון האשכוליות שאסור לסוחטם לתוך הסוכר כיון שהסוכר בא לתקן את המיץ ולא המיץ את הסוכר, יש לומר שגם כאן יהיה אסור, שהרי גם כאן המיץ לא בא לתקן את הסוכר, ולכן הוא אסור לסחוט אפילו לתוך הסוכר. (וראה עוד לעיל לגבי האשכוליות).

ומורי ורבי הגאון רבי משה לוי זצ"ל במנוחת אהבה (ח"ב פ"ו סי"א) כתב שכיון שמעיקר הדין אפשר להקל לסחוט לימון בשבת, מפני שעיקר ההיתר של מרן הוא מהטעם הראשון, שכיון שאין מיץ הלימון ראוי לשתיה כמות שהוא אינו חשוב משקה ולא שייך בו איסור מפרק. ואם כן, מן הדין היה ראוי להתיר לסחוט אפילו לתוך כלי ריק, ומה שהרדב"ז הצריך לתת סוכר בכלי הוא לא מעיקר הדין, ובאמת גם הוא מודה שמעיקר הדין מותר לסחוט גם לתוך כלי ריק. ולפי זה פסק שמן הדין מותר לסחוט לימון לתוך כלי ריק כיון שאין דרך לשתותו בפני עצמו, אבל ראוי ונכון לסוחטו לתוך סוכר (וע"ע בשו"ת תפלה למשה ח"א סי' מ"ג).

מרן ראש הישיבה הגאון הרב מאיר מאזוז שליט"א (בהגותו על הבא"ח ש"ב פ' יתרו ס"ה) פוסק גם כן שהעיקר בדברי מרן השלחן ערוך להתיר. אבל סובר שבדאי להחמיר, וכתב שהרי מרן החיד"א בספרו מחזיק ברכה (סי' ש"כ סק"ב) כתב בדברי הרדב"ז שיש לתת סוכר בכלי ועליו לסחוט את הלימון, ואילו בהלכה פסוקה בספר חק לישראל (יוסף לחק בראשית יום ג') העתיק הוא עצמו את דברי מרן בשולחן ערוך שמותר לסחוט לימונים בשבת בסתם, ומשמע אפילו לכלי ריק. ולכאורה הוא סותר דברי עצמו, שהרי לדעתו אין לסחוט לימונים אלא על גבי סוכר. אלא על כרחך שלדעתו מותר מעיקר הדין לסחוט לימון אפילו לתוך כלי ריק, אבל כדי שלא יהיה הדבר תמוה בעיני הבריות ראוי ונכון לסחוט רק לתוך סוכר.¹

ודעת מרן הרב עובדיה בספר לוי חן (סי' ד) ובשו"ת יביע אומר (ח"א סי' ל"ו) ובחזון עובדיה (שבת ח"ד עמ' קל"ד) להתיר סחיטת לימון בכל אופן. לסיכום: אסור לסחוט אשכוליות וכדומה על סוכר, כיון שאינם באים לתקן את האוכל אלא הסוכר בא לתקן אותם.

מעיקר הדין מותר לסחוט לימונים אפילו לתוך כלי ריק. ולדעת מרן ראש הישיבה ועוד אחרונים, ראוי ונכון לחוש לדעת הפוסקים שמתירים לסוחטם רק לתוך סוכר וכדומה. ולדעת מרן הרב עובדיה ע"ה אפשר להקל לגמרי.

סחיטת לחם מהמרק הבלוע בו

ד. שאלה: מי שמפורר לחם לילדים בתוך מרק ירקות, הלחם סופג הרבה מרק ולכן רוצה לסחוט את הלחם כדי

¹ א"ה. וכ"כ עוד מרן ראש הישיבה שליט"א בשו"ת מקור נאמן ח"א (סי' תכ"ה תכ"ו). ובשיעור הנדפס בבית נאמן (גליון ט' אות י'), ונדפס בספר השיעור ח"א (עמ' קס"ג). וע"ע מ"ש מו"ר שליט"א בנ"ד באור תורה (חשון תשס"ט ס"ס כ"ב), ובהערותיו שנדפסו בספר מנוחת אהבה ח"ד (עמ' קפ"ה), ובס' מגדולי ישראל ח"ג (עמ' תס"א). **המערכת.**

שיישאר עוד מרק בצלחת ויוכל לפורר לתוכו עוד לחם. שאלה דומה מצויה בפסח כשמפוררים מצה בתוך המרק וכל המרק נספג במצות, ומעוניין לסחוט את המצות כדי שיישאר עוד מרק, האם הדבר מותר בשבת?

תשובת הרב: מרן (סי' ש"כ ס"ז) כותב שאסור לאדם לסחוט ירקות כבושים מהמים שבתוכם, וזאת על אף שהמים האלה אינם חלק מהירקות הללו, ולכאורה לפי זה היה נראה לאסור לסחוט את המרק מהלחם או מהמצות.

אבל כאן, כיון שהיא סוחטת את הלחם לתוך המרק, מותר. כיון שכפי שהזכרנו, משקה הבא לאוכל דינו כאוכל, ואם כן, המים שיוצאים מהלחם נחשבים כאוכל כיון שהם באים לתוך המרק. ואפילו שבמרק יש גם מים וגם אוכל, על כל פנים מותר, כיון שדי בזה שיש שם קצת אוכל, וכפי שמרן כותב "מותר לסחוט לתוך קדירה **שיש בה אוכל**", ומשמע שאפילו שיש בה גם מים, מותר. [ואם סוחט את הלחם כדי לתקן אותו שיהיה ראוי לאכילה יותר פשוט שמותר, וכמו שיתבאר בהמשך (אות ז')].

ולכן **הלכה למעשה**, מותר לסחוט לכתחילה את הלחם או המצות לתוך המרק כדי שיישאר עוד מרק בצלחת, ואין בזה חשש איסור כלל.

מציצת תפוז בשבת ומה ברכתו בכך

ה. שאלה: האם מותר למצוץ בשבת חתיכת תפוז, ומה הברכה במקרה כזה?

תשובת הרב: כותב הרמ"א (סי' ש"כ ס"א): "מותר למצוץ בפיו מן הענבים את המשקה שבהם, וכל שכן בשאר דברים". וכוונתו בזה שאם מותר למצוץ ענבים שיש בהם איסור סחיטה מדאורייתא, כל שכן שמותר למצוץ שאר דברים כגון תותים ורימונים שהאיסור בהם הוא רק מדרבנן. והטעם לכך, כיון שאין דרך סחיטה במציצה ועושה בזה שינוי גמור ומותר.

יש בזה מחלוקת ראשונים (שהביא מרן בבית יוסף שם), ויש פוסקים שחולקים וסוברים שאין להתיר מציצה. והכריע הרב משנה ברורה (ס"ק י"ב) שבענבים כדאי להחמיר כדברי האחרונים כיון שיש בזה חשש איסור דאורייתא, אבל בשאר פירות אפשר להקל כדברי הרמ"א.

ולכן **הלכה למעשה**, מותר למצוץ תפוזים לתוך פיו ואין בזה איסור סחיטה.

ועל כל פנים, כתב הרב משנה ברורה שם, שאפילו בזיתים וענבים מותר להכניס את הפלח לתוך הפה, למצוץ אותו כשהוא בתוך פיו ולהוציא אותו לאחר מכן, כיון שזה דרך אכילה ממש ואינו דרך סחיטה כלל. (ורק אם תופס את הענב או הזית מחוץ לפה ומוצץ יש להחמיר).

הדיון הזה הוא לכאורה גם **לגבי הברכה**. דהיינו, לפי הצד שמחשיבים את המציצה כמו אכילה ומתירים למצוץ בשבת, לכאורה צריך לברך בורא פרי העץ כדן כל אדם שאוכל פרי. אבל לפי הצד שמחשיבים את המציצה כשתיה ואוסרים לעשות כן בשבת, לכאורה צריך לברך שהכל כדן כל אדם ששותה מיץ תפוזים.

ולהלכה ספק ברכות להקל. וכך פוסק בבן איש חי (ש"א פ' מסעי ס"ח) שיברך שהכל. ואם הוא מכניס את כל הפלח לתוך פיו ומוצץ אותו, וזה דרך לעיסה, לכן יברך בורא פרי העץ כיון שמציצה כזו בודאי נחשבת לאוכל (וכ"פ בשו"ת יביע אומר ח"ח סי' כ"ה).

וצריך לדעת שיש השלכות נוספות להלכה הזו. אם אדם מכניס לתוך פיו פלח של תפוז ומוצצו בפיו, אם היה בפלח הזה שלושים סמ"ק של מיץ והוא מצץ אותו בתוך שבע דקות, עליו לברך ברכה אחרונה, שכן מציצה באופן זה נחשבת לאכילה גמורה ולא לשתיה. אבל אם מצץ אותו סמוך לפיו, כיון שיש לנו מחלוקת האם זה נחשב לשתיה או לאכילה. יברך ברכה אחרונה רק אם מצץ

מעט יותר משמונים סמ"ק בתוך שיעור שתיית רביעית. וכותב בבן איש חי (שם) שכיון שבמציאות אי אפשר למצוץ רביעית בזמן קצר כזה, אינו מברך ברכה אחרונה (וב"פ בשו"ת יביע אומר שם).

לסיכום: מותר למצוץ תפוזים וכיוצא בהם סמוך לפיו בשבת, אבל ענבים שיש בהם איסור דאורייתא אסור. ואם מכניס את הפרי לתוך פיו ומוצצו, מותר אפילו בענבים כיון שזו דרך אכילה גמורה.

אדם שמחזיק תפוז ביד ומוצץ בפיו מברך על המיץ שהכל, ומברך ברכה אחרונה רק אם הוא מוצץ רביעית בתוך זמן שתיית רביעית. וזה לא מצוי לכן לא מברך ברכה אחרונה.

אבל אם הוא מכניס את הפרי לתוך פיו, ומוצץ על ידי לעיסה, דינו כאכילה ולכן מברך עליו בורא פרי העץ, ואם מצץ שלושים סמ"ק בתוך שבע דקות עליו לברך גם ברכה אחרונה.

משקים היוצאים מעצמם

ו. שאלה: חתכתי תפוזים בצלחת, ובצלחת נותר מיץ מהתפוז, האם מותר לשתות מיץ כזה בשבת?

תשובת הרב: מרן (סי' ש"כ ס"א) כותב שאם משקים יצאו מעצמם מתותים ורימונים העומדים לאכילה, מותר לשתותם בשבת. והוא הדין כאן, כיון שתפוזים אלה עומדים לאכילה, מותר לשתות את המשקה היוצא מהם כיון שיצא מאליו. [ובדעת הסוברים שתפוזים אין איסור סחיטתם אלא מדרבנן. עי' שמירת שבת כהלכתה (פ"ה סו"א) ובס' שלחן שלמה (סי' שכ סק"ד). חזו"ע (שבת ח"ד עמ' קמה). ועי' במנו"א ח"ב דף קנח ע"א].

סחיטת שמן ממאכלים מטוגנים

ז. שאלה: האם מותר לסחוט את השמן מצ'יפס או שניצל מפאת הטעם או מחמת בריאות? והאם מותר לסחוט טונה כדי להוציא ממנה את השמן?

תשובת הרב: מרן כותב (סי' ש"כ ס"ז): "מותר לסחוט כבשים ושלקות, לגופם, שאינו צריך למים ואינו סוחטן אלא לתקנם לאכילה, אפילו סוחט לתוך קערה שאין בה

אוכל". ומבואר בדבריו שכל דבר שספג משקה מהבישול שלו וכדומה, מותר לסחוט אותו אפילו לכלי ריק, ובתנאי שסוחט אותו כדי לתקנו לאכילה. ולכן גם בשאלה שלנו, כיון שהוא רוצה לסחוט את השמן כדי שהוא יוכל לאכול את השניצל, מותר.

אכילת אשכולית בכפית

ח. שאלה: האם מותר לאכול אשכולית בשבת על ידי כפית, או שיש לאסור מפני שעל ידי כך נסחט המיץ?

תשובת הרב: מותר. מפני שיש כאן "פסיק רישיה דלא ניחא ליה בתרי דרבנן, כלומר כיון שהאיסור לסחוט אשכוליות הוא מדרבנן, וגם הוא סוחט כלאחר יד כי אין דרך לסחוט אשכולית על ידי כפית באופן הזה, וגם לא אכפת לו אם המיץ ייסחט או לא, לכן מותר לאכול אשכולית בשבת על ידי כפית, אפילו שודאי לנו שעל ידי המעשה שלו ייסחט מיץ. ובתרי דרבנן בודאי שמותר פסיק רישיה דלא ניחא ליה (משנ"ב סי' שט"ז ס"ק ט"ו). וע"ע בשעה"צ סי' של"ז סק"ב). וכך כותב מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף ע"ה בחזון עובדיה (שבת ח"ד עמ' קמו).

הגאון הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (בס' שמירת שבת כהלכתה פ"ה סו"ב ובהערה שם) הוסיף טעם נוסף להקל, שביון שהמיץ נשאר מעורב יחד עם הפרי ואינו נפרד ממנו, אם כן זה נחשב למשקה הבא לאוכל שכאוכל דמי ומותר. (וע"ע בשו"ת מקור נאמן ח"א סי' תכו).

נתינת צמר גפן ספוג באלכוהול על העור

ט. שאלה: האם מותר להרטיב צמר גפן באלכוהול ולשים על מקום הזריקה בשבת?

תשובת הרב: אדם שסוחט בגדים או כל דבר אחר והוא צריך למשקה היוצא מהם, אסור לו לעשות כן בשבת משום תולדת דש. ולכן לא יתן אלכוהול בצמר גפן ולהניח אותו על המקום, כיון שבכך הוא סוחט את האלכוהול מהצמר גפן והוא צריך את האלכוהול. אלא יתן אלכוהול על מקום הזריקה, ויכול אחר כך לנגב את האלכוהול עם הצמר גפן, ובזה אינו עובר איסור, כיון שהוא לא מוציא את האלכוהול מהצמר גפן, אלא רק מספיג את האלכוהול בצמר גפן.

מגבונים לחים

י. שאלה: האם מותר להשתמש במגבונים לחים לניקוי תינוקות בשבת?

תשובת הרב: יש בזה דיון גדול, ואומר רק ההכרעה בקצרה. במנוחת אהבה (ח"ב פי"ב ס"ז) ובחזון עובדיה (שבת ח"ד עמ' קמח) כתבו להקל. ובתנאי שישתמש בנחת ולא בחוזק. ויש בזה כמה צירופים להקל.

לעומתם, יש שאינם מסכימים עם היתר זה. וגם מרן ראש הישיבה שליט"א (בשו"ת מקור נאמן ח"א סי' תכ"ז, תכ"ח) כתב להחמיר במגבונים לחים. ואם כתוב על האריזה "ללא חשש סחיטה" אפשר לסמוך להקל ללא חשש. והדבר הטוב ביותר לעשות הוא להתיז על המקום הטעון ניקוי מעט מים ממתז שמיועד לניקוי תינוקות [מצוי כמעט בכל סופר], ואחר כך לנגב את המים עם נייר טישו. ויכול לנגב את המים גם עם מגבון, כיון שעבשיו אינו צריך את המים שבמגבון, ולהיפך, הוא צריך לנגב את המים שיש על גוף התינוק והוא רק אוסף אותם ומותר. (וע"ע בשו"ת מחקרי ארץ ח"א סי' י"ט, ולהגר"מ שטר בספרו מתנת חלקו ח"א סי' כ"ב).

סקוץ' שבת

י"א. שאלה: מה ההבדל בין סקוץ' שבת לסקוץ' של יום חול?

תשובת הרב: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' ש"כ ס"ז): "ספוג אין מקנחין בו". ומדוע? כיון שברגע שאדם לוחץ על הספוג כדי לנקות, הוא מוציא מתוכו את המים הבלועים בתוכו, ובעצם עובר על תולדת דש, שהרי זה בדיוק כמו שאדם סוחט ענבים כדי להוציא מהם את המשקה הבלוע בהם. הבעיה הזאת קיימת גם בסמרטוט, סקוץ' וכל כיוצא בהם, שכיון שהם סופגים מים ונסחטים בשעת הניקוי, אדם שמשתמש בהם עובר על איסור.

לכן היום מייצרים גם סקוצ'ים שעשויים מסיבים אטומים ואינם סופגים מים, ובהם אין בעיה להשתמש בשבת שהרי לא יכול לעבור איסור על ידי השימוש בהם.

וכיצד נוכל לבדוק מהו ספוג שמותר להשתמש בו בשבת? שמים את הספוג בתוך מים, מוציאים אותו, ממתינים כמה שניות עד שיצאו כל המים מאליהם מתוכו. ולאחר מכן לוחצים אותו, אם על ידי כך יוצאים עוד מים, זה מוכיח שהספוג אכן סופג מים ואסור לשימוש בשבת. אבל אם לא יוצאים עוד מים מהספוג, ודאי שאינו סופג ומותר לשימוש בשבת. אמנם היד תתלחלח קצת מהרטיבות שלו, אבל זה לא אומר שהוא סופג, כי תמיד נשארת קצת לחלוחית על כל דבר רטוב.

אם אין לאדם ספוג שבת, אפשר להשתמש עם שקית ניילון, לשים עליה קצת סבון כלים ולשטוף איתה את הכלים (וע"ע בס' פסקי תשובות סי' ש"ב הערה רעו).

ניקוי אסלה במברשת המיועדת לכך

י"ב. שאלה: האם מותר לנקות בשבת את האסלה עם מברשת, או שיש בזה איסור סוחט?

תשובת הרב: לכאורה ניתן היה ללמוד דין זה מדין סחיטת שיער בשבת. הדין הוא שאסור מדרבנן לסחוט שיער בשבת, וזאת אפילו שהשיער לא סופג כלום ולכאורה היה צריך להתיר, מכל מקום, כיון שהוא מאד צפוף ונראה לאנשים שהוא סוחט, יבואו לסחוט גם דבר שהוא בר סחיטה (עי' חי' הר"ן שבת קכח: וע"ע בביאור הלכה סי' ש"ב ט"ט ד"ה אסור, ובס' פסקי תשובות שם). ולכן אסור לנגב את השיער בחוזק אחרי מקוה וכדומה, כיון שעל ידי כך הוא סוחט אותו, וצריך לנגב בנחת מלמעלה כדי שלא יעבור בזה איסור (בא"ח ש"ב פ' פקודי ס"ח).

ולכאורה גם בנידון שלנו יהיה אסור כמו בשיער, שאמנם המברשת עשויה משערות פלסטיק שאינן סופגות כלום,

אבל יש מקום לחוש שמא אנשים יבואו לחשוך בו שהוא סוחט בשבת.

אבל למעשה אין לחוש לכך, כיון שניכר לעין שהסיבים שבמברשות הללו נפרדים ורחוקים מעט אחד מהשני, ולכן אין לחוש בזה גם למראית העין ומותר (שש"כ פי"ב סט"ו).

הילולת מרן הגאון הקדוש בעל "איש מצליח" צוק"ל

יג. לסיום, אם אפשר שהרב יאמר כמה מילים על הילולת הגאון הקדוש מרן בעל "איש מצליח", שתתקיים בעז"ה ביום שלישי הקרוב.

דברי הרב: מרן בעל ה"איש מצליח" חי בתקופה לא פשוטה מבחינה רוחנית. הרמה הרוחנית של היהודים בתונס היתה אז בשפל גדול בעקבות השפעת האליאנס, וזה לא היה כבוד גדול – ואולי אפילו להיפך – ללמוד תורה בסביבה שכזאת. כל מי שלמד תורה בתקופה הזאת אפשר לומר עליו שלימודו היה נטו לשם שמים. עם כל זאת, הרב הצליח להגיע לדרגות גבוהות מאד בלימוד התורה. כל מי שלמד פעם תשובה ב"איש מצליח" משתאה נוכח העמקות והבהירות של המחבר, ואם לאדם בסביבה תורנית קשה עד בלתי אפשרי להגיע לרמה כזו, לאדם שחי בסביבה כמו של רבנו על אחת כמה וכמה.

לפני כעשרים שנה הייתי מוסר שיעור קבוע בשדרות, ואחד ממשתתפי השיעור הקבועים התחתן בשעה טובה, וביקש ממני לבוא לערוך לו חופה וקידושין. הרב של העיר דאז – שהיה מבוגר מאד – ראה אותי שם ומאד נהנה לשמוע שאני נכדו של האיש מצליח, ואמר לי שהוא לא יודע אם זכינו לראות בדורות האחרונים גאון כמו רבנו. הוא סיפר שלמד פעם את התשובה של רבנו בדין הנץ החמה (או"ח סי' ט"ו), ששם הרב הסתעף לכמה וכמה נושאים עמוקים ורחבים ודן בהם בעמקות מבהילה, ואמר לי שלקח לו שלשה חודשים (!) כדי לסיים ללמוד את התשובה הזאת. בלבי אמרתי לעצמי,

שמתוך ענוותנותו של רב העיר ניכרת גדולתו, שהרי התשובה שם מקיפה הרבה נושאים עמוקים, ואם הרב הצליח ללמוד אותה תוך שלשה חודשים זה מוכיח עליו שהוא תלמיד חכם עצום.

לפני ההדפסה של כל ספר היו מביאים כמה גיליונות מהספר למרן הגר"ע יוסף ע"ה, והוא תמיד היה מבקש שיביאו לו את כל הספר כבר לפני ההדפסה, כי אין לו סבלנות לחכות עד שיוציאו את הספר לאור. לא היה אכפת לו שהגיליונות עדיין לא מסודרים בתוך ספר, העיקר שיביאו לו בזריזות. פשוט מדהים לראות עד כמה חיבב מרן צוק"ל את תורתו של האיש מצליח. בשנת תשכ"ג סבא הקים במסירות נפש את ישיבת "כסא רחמים" בתונס ממש מאפס, ובורא עולם סייע בעדו, וחפץ ה' בידו הצליח, וכיום ברוך ה' הישיבה שלו ממשיכה כאן בארץ ועושה פירות ופירי פירות. מאות תלמידים שוקדים על התורה ועל העבודה, אם זה בישיבה קטנה, בישיבה גדולה, בכוללים של הישיבה או בכלל מוסדותיה. הבוגרים של הישיבה נמצאים בכל הארץ, וכיום אין כמעט מקום בארץ שאין שם בוגרים של הישיבה שמאירים את עולם התורה. עשרות ספרים יוצאים מדי שנה מהישיבה ומתלמידי הישיבה בכל רחבי הארץ, ספרים עמוקים בתלמוד, בהלכה, באגדה ובכל נושא תורני.

ביום שלישי הקרוב תתקיים בעזרת ה' ההילולא השנתית בבנייני האומה. האירוע אמנם יהיה סגור לצערנו לקהל הרחב עקב הקורונה, אבל כל אחד ואחד יכול להשתתף בתמיכה בישיבה על ידי קניית כרטיס הגרלה בסך של 680 ש"ח בשנים עשר תשלומים, כל חודש 57 ש"ח, או בחלוקה לעשרה תשלומים, כל חודש 68 ש"ח כמנין 'חיים'. סכום לא גדול ולא כבד, ועם זאת מזכה כל אחד ואחד מהרוכשים בשותפות במפעל הגדול הזה.

אני אישית ראיתי בתרומות הללו ישועות גדולות. כל שנה אני קונה כרטיס, ומבקש שזכות החזקת התורה תעמוד למי שצריך הצלחה, אם זה אני, אם זה הבנים שלי, ואם

זה כל אחד ואחד שאני מבקש שתהיה לו ישועה, וברוך ה' אני ראיתי הרבה ישועות בזכות התרומה הזאת. באחד השיעורים שמסרתי, חייל אחד שהיה משתתף בקביעות בשיעור הביא לי את הסכום ורצה לקנות כרטיס, אמרתי לו שאני אביא לו קבלה בשבוע הבא. אבל הוא אמר שאין לי בשביל מה להביא קבלה, כי הוא הולך למחרת להיכנס לכלא צבאי למשך חודש על זה שהוא כבר שלש פעמים עשה דבר שהיה אסור לו לעשות. שבוע הבא אני בא לשיעור ולהפתעתי אני רואה אותו יושב במקום הקבוע שלו. שאלתי אותו מה הוא עושה כאן? והוא סיפר שהשופט במשפט שלו שאל על מה הוא נשפט, ואמרו לו שהוא נמנם בשמירה. השופט עיין בתיק וראה שיש שם רק מקרה אחד של נמנום, ושאל אותם למה הם מביאים את החייל למשפט, והרי על עבירה אחת לא מענישים כך. הם ענו לו שהחייל עשה עוד שתי עבירות אחרות שרשומות בתיק, אבל השופט לא הבין מה הם מדברים, כי הוא רואה רק עבירה אחת. החייל סיפר לי שהוא יודע בבירור שהיו בתיק עוד שתי עבירות, אבל כשבורא עולם רוצה הוא "מעלים ראיות". את הסיפור הזה שמעתי מבעל המעשה בעצמו. לפני שבוע אחיין שלי מקבל טלפון. היהודי על הקו אומר לו שהוא לא יודע מה לעשות, כי השנה אין הילולא והוא לא יכול לקנות כרטיס. אחיין שלי העמיד אותו על טעותו, ואמר לו שודאי יש הילולא ויש כרטיסים והכל כרגיל חוץ מהאירוע עצמו שלא יתקיים במתכונת הרגילה. אבל עניין אותו לשמוע, מה כל כך דחוף לאותו אדם לקנות כרטיס? אז הוא סיפר לו שהוא אברך כולל, ובנוסף עובד כמתייג סת"ם [כותב תגים בספרי תורה ותפלין ומזוזות],

אבל הרבה זמן שהוא לא מצא עבודה. מישהו הציע לו לתרום לישיבה, ואמר לו שהקב"ה שלח את הישועות בדור הזה דרך כסא רחמים. "תתרום ותראה ישועות!" אמר לו. הוא קצת התלבט, כי הוא לא קשור לישיבה ולמה שהוא יתרום, אבל החבר שלו לחץ עליו ואמר לו שזה המקור של הישועה שלו. הוא סיפר לו: "השתכנעתי וקניתי כרטיס, אבל לא חלמתי שהישועה תבוא כל כך מהר. כבר באותו שבוע פנה אלי מישהו לתייג ספר תורה. שבוע הבא אני שוב מקבל פנייה מאדם אחר שגם הוא צריך תיוג לספר תורה, וגם בשבוע השלישי אני מקבל טלפון ממשהו שגם הוא צריך מתייג לספר תורה... כאן כבר לא יכולתי לעמוד בעומס, ואמרתי לו שיחכה עד אחרי פסח. מאז השפע לא פסק. בשנה הבאה כבר רכשתי שני כרטיסים, ומאז כל שנה אני קונה שני כרטיסים". מרוב ההתלהבות שלו הוא לא הסתפק בכרטיסים שלו, אלא הביא גם חברים. הוא סיפר שגם להורים שלו היתה שנה אחת של דוחק בפרנסה, והוא אמר להם שלרכוש כרטיס להילולא של כסא רחמים זה ישועה בדוקה ומנוסה, ומאז גם הם רוכשים כל שנה כרטיסים מכסא רחמים.

אחים יקרים! הזכות של מרן ה"איש מצליח" גדולה מאד, ומי שמחזיק את התורה, הקב"ה נותן לו את החלק שלו. תעמוד ותתפלל לקב"ה שבזכות החזקת התורה והחזקת הישיבה של רבנו ה"איש מצליח", הוא יתן לך ברכה במה שאתה צריך, אם זה פרנסה טובה, בריאות, שלום בית ומה שאתה רוצה. זכות רבנו מרן בעל ה"איש מצליח" תעמוד לכם ולזרעכם. חזקו ואמצו!

השיעור נמסר ביום ראשון י"ט טבת תשפ"א - כמידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים בערוץ "קול ברמה"

לעילוי נשמת: בני בנימין בן ליזי עזיזה

עורך: הרה"ג ר' שלמה נחום שליט"א. ביקורת: הרה"ג ר' אביחי סעדון והרה"ג ר' יצחק מאוזו שליט"א

העלון לא הוגה ע"י מוה"ר ונכתב על דעת המערכת בלבד

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה, וכן לשליחת שאלות לשיעור, וליצור קשר במייל - A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א בקו "תורת חיים" 02-5606532